

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«РІЧКИ ТА ЛИМАНИ ПРИЧОРНОМОР'Я
НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ»**

(17-18 жовтня 2019 р., Україна, м.Одеса)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПІВДЕННИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР МОН І НАН УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«РІЧКИ ТА ЛИМАНИ ПРИЧОРНОМОР'Я
НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ»**

(17-18 жовтня 2019 р., Україна, м.Одеса)

**«RIVERS AND ESTUARIES OF THE BLACK SEA AT THE
BEGINNING OF THE XXI CENTURY»**

*Odesa State Environmental University
Materials of the conference*

(17-18 October 2019, Ukraine, Odesa)

**ОДЕСА
ТЕС
2019**

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Річки та лимани Причорномор'я на початку XXI сторіччя»; ОДЕКУ. - Одеса: ТЕС, 2019. – 164 с.

В збірнику представлені матеріали доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Річки та лимани Причорномор'я на початку XXI сторіччя», які висвітлюють основні результати наукових досліджень за напрямками: гідрологічний режим і екологічний стан річок та лиманів в сучасний період; вплив змін клімату та антропогенної діяльності на водні ресурси і екологічний стан річок та лиманів; проблеми раціонального використання, охорони та відтворення природних ресурсів річок і лиманів; імплементація Водної Рамкової Директиви ЄС для водних об'єктів Причорномор'я; впровадження системи інтегрованого управління водними ресурсами річок та лиманів Причорномор'я за басейновим принципом; методи діагнозу і прогнозу змін гідрологічного режиму та екологічного стану водних об'єктів під впливом природних та антропогенних факторів; водні біоресурси річок та лиманів, сучасний стан та перспективи розвитку рибного господарства та аквакультури.

В сборнике представлены материалы докладов Всеукраинской научно-практической конференции «Реки и лиманы Причерноморья в начале XXI века», освещающие основные результаты научных исследований в направлениях: гидрологический режим и экологическое состояние рек и лиманов в современный период; влияние изменений климата и антропогенной деятельности на водные ресурсы и экологическое состояние рек и лиманов; проблемы рационального использования, охраны и воспроизводства природных ресурсов рек и лиманов; имплементация Водной Рамочной Директивы ЕС для водных объектов Причерноморья; внедрение системы интегрированного управления водными ресурсами рек и лиманов Причерноморья по бассейновому принципу; методы диагноза и прогноза изменений гидрологического режима и экологического состояния водных объектов под влиянием природных и антропогенных факторов; водные биоресурсы рек и лиманов, современное состояние и перспективы развития рыбного хозяйства и аквакультуры.

The collection contains the materials of reports of the All-Ukrainian scientific-practical conference "Rivers and estuaries of the Black Sea at the beginning of the XXI century", highlighting the main results of scientific research in the areas of: the hydrological regime and the ecological state of rivers and estuaries in the modern period; the impact of climate change and human activities on water resources and the ecological condition of rivers and estuaries; problems of rational use, protection and reproduction of natural resources of rivers and estuaries; implementation of the EU Water Framework Directive for water bodies of the Black Sea region; introduction of an integrated water resources management system for rivers and estuaries of the Black Sea region according to the basin principle; methods for the diagnosis and prediction of changes in the hydrological regime and the ecological state of water bodies under the influence of natural and anthropogenic factors; aquatic biological resources of rivers and estuaries, current status and development prospects of fisheries and aquaculture.

Укладач: ст. викл. Яров Я.С.

Матеріали друкуються в авторській редакції

ISBN 978-617-7711-50-5

© Одеський державний екологічний університет

Сербов М.Г., Гриб О.М., Пилип'юк В.В. Методологічні підходи та результати оцінки екологічних ризиків забруднення ґрунтів і донних відкладень водних об'єктів Українського Придунав'я.....	133
Снігірьов С.М. Рибні ресурси Нижнього Дністра та Дністровського лиману.....	136
Снігірьов С.М. Іхтіологічні дослідження Тилігульського лиману 2017 – 2018 рр.	138
Тучковенко О.А., Тучковенко Ю.С. Очікувані гідроекологічні умови в Тилігульському лимані у ХХІ сторіччі.....	140
Тучковенко Ю.С., Кушнір Д.В. Результати чисельного моделювання внутрішньорічної мінливості гідрологічних характеристик Куяльницького лиману за умов відновлення стоку річки Великий Куяльник.....	143
Шакірзанова Ж.Р., РомановаЄ.О. Проблеми раціонального використання Придунайського озера Катлабух.....	146
Шакирзанова Ж.Р., Волошин В.Г., Куришина В.Ю. Применение энергобалансовой модели приземного слоя для расчета испарения с водних об'єктів.....	149
Шекк П.В. Закономерности формирования ихтиофауны лиманов Северо-Западного Причерноморья в условиях их антропогенной трансформации.....	151
Khilchevskiy V.K. Dissolved load in the Danube Delta (branches Kiliya, Sulina and ST. George)	155
Khilchevskiy V. K., Zabokrytska M. R., Honchar O. M. Description of the hydrochemical regime of the Dnister river (by basic ions)	158
Яров Я.С. Якість води в нижній ділянці р.Барабой за даними спеціальних спостережень на початку ХХІ сторіччя.....	161

ОЧІКУВАНІ ГІДРОЕКОЛОГІЧНІ УМОВИ В ТИЛІГУЛЬСЬКОМУ ЛИМАНІ У ХХІ СТОРІЧЧІ

*О.А. Тучковенко, Ю.С. Тучковенко, д.геогр.н., проф.
Одеський державний екологічний університет, м.Одеса*

Вирішення проблеми збереження та відновлення природних ресурсів Тилігульського лиману можливе шляхом розробки і подальшої реалізації науково обґрунтованих планів його водного та екологічного менеджменту. Ці плани повинні враховувати не тільки сучасні умови формування гідроекологічного режиму лиману, але й очікувані їх зміни внаслідок впливу кліматичних чинників.

Для оцінки впливу очікуваних у ХХІ ст. змін клімату на гідроекологічні умови в Тилігульському лимані використовувалась чисельна математична модель евтрофікації вод OSENU-MECCA-EUTRO-2018, опис, результати калібрування і верифікації якої представлені в [1].

Моделювання зміни гідроекологічних умов в Тилігульському лимані протягом ХХІ ст. виконувалось за найбільш вірогідним для регіону кліматичним сценарієм (M10) з бази даних ENSEMBLES, який відповідає глобальному сценарію A1B розрахованому за моделлю MPI-REMO Інституту метеорології ім. Макса Планка (Гамбург, Німеччина).

В результаті аналізу різницевих інтегральних кривих багаторічних коливань річних сум опадів та середніх річних температур повітря в ХХІ ст., за обраним регіональним кліматичним сценарієм, проф. Лободою Н.С. були встановлені розрахункові кліматичні періоди, які відповідають циклам коливань водності в межах водозбірною басейну Тилігульського лиману: 1990-2030 рр. (період p1); 2031-2070 рр. (p2); 2071-2100 рр. (p3). З метою встановлення відмінностей внутрішньорічної мінливості гідроекологічних характеристик вод Тилігульського лиману, викликаних зміною кліматичних умов, для кожного з виділених кліматичних періодів ХХІ ст. були обрані типові за гідрометеорологічними умовами (формування стоку на водозборі лиману) роки із 25% (багатоводний - Н), 50% (середньо водний - М) та 75% (маловодний - L) ймовірністю перевищення (забезпеченістю) надходження річкового стоку в лиман.

Вхідною інформацією для моделювання гідроекологічних умов в Тилігульському лимані слугували дані щодо внутрішньорічної мінливості метеорологічних характеристик над акваторією лиману в обрані типові роки різної водності для кожного з кліматичних періодів, а також розраховані на їх підставі, із застосуванням стохастичної моделі «клімат-стік» [2], середньомісячні витрати річкового стоку в лиман. Вважалось, що водообмін з морем відбувається протягом всього року через вже реконструйований (поглиблений) з'єднувальний канал.

За результатами моделювання встановлено, що протягом XXI ст. середньорічні значення температури води в лимані підвищаться на 4.2 °С у маловодні роки, 1.3 °С у середні за водністю роки та на 3.7 °С – у багатоводні роки (рис. 1а). В той же час значення температури води, які відповідають верхньому квантилю, підвищаться на 5.8 °С у маловодні роки, 3.2 °С у середні за водністю роки та на 5.3 °С у багатоводні роки.

Підвищення температури води має наслідком збільшення інтенсивності продукційно-деструкційних процесів у воді та донних відкладах лиману. Зростає питома швидкість регенерації мінеральних форм біогенних елементів в процесі мінералізації органічної речовини у воді і донних відкладах, первинного продукування органічної речовини фітопланктоном, споживання кисню на біохімічне окислення органічної речовини.

Для кожного з кліматичних періодів відзначається закономірність, яка полягає в тому, що в період масового розвитку фітопланктону (травень-вересень) маловодним рокам притаманні підвищені значення температури води, біомаси фітопланктону, концентрації органічної речовини в водах лиману, потоку її надходження до донних відкладів, а багатоводним рокам – навпаки, відносно низькі значення (рис. 1а,б). Виключенням є роки середньої водності періоду р2 (2031-2070 рр.), в які біомаса фітопланктону і концентрація органічної речовини декілька менша, ніж у багатоводні роки цього періоду. Це пояснюється відносною зміною гідрометеорологічних умов у місяці масового розвитку фітопланктону кліматичного періоду р2 порівняно з р1 – деяким збільшенням балу хмарності, кількості атмосферних опадів та зменшенням потоку фотосинтетично активної радіації.

Через значне зменшення річкового стоку та збільшення випаровування з водної поверхні лиману, протягом XXI ст. будуть зростати обсяги надходження в лиман морських вод. Збільшення середньорічних витрат води через з'єднувальний канал «море-лиман» у бік поповнення лиману морської водою складе 3.7 м³/с у маловодні роки, 0.7 м³/с – у середньоводні роки та 2.1 м³/с – у багатоводні роки. Це призведе до збільшення впливу якості морських вод на гідроекологічні умови в південній частині лиману, особливо у маловодні роки.

Сукупна дія вищевказаних процесів призводить до того, що протягом XXI ст., в цілому, буде відбуватися погіршення кисневого режиму лиману та поглиблення гіпоксії в придонному шарі вод влітку (рис. 1в, г). Найбільше погіршення кисневого режиму вод лиману відбуватиметься у маловодні роки, за умов яких температура води та концентрація органічної речовини у воді найбільші. Багатоводність років у всі кліматичні періоди сприяє поліпшенню кисневого режиму водойми.

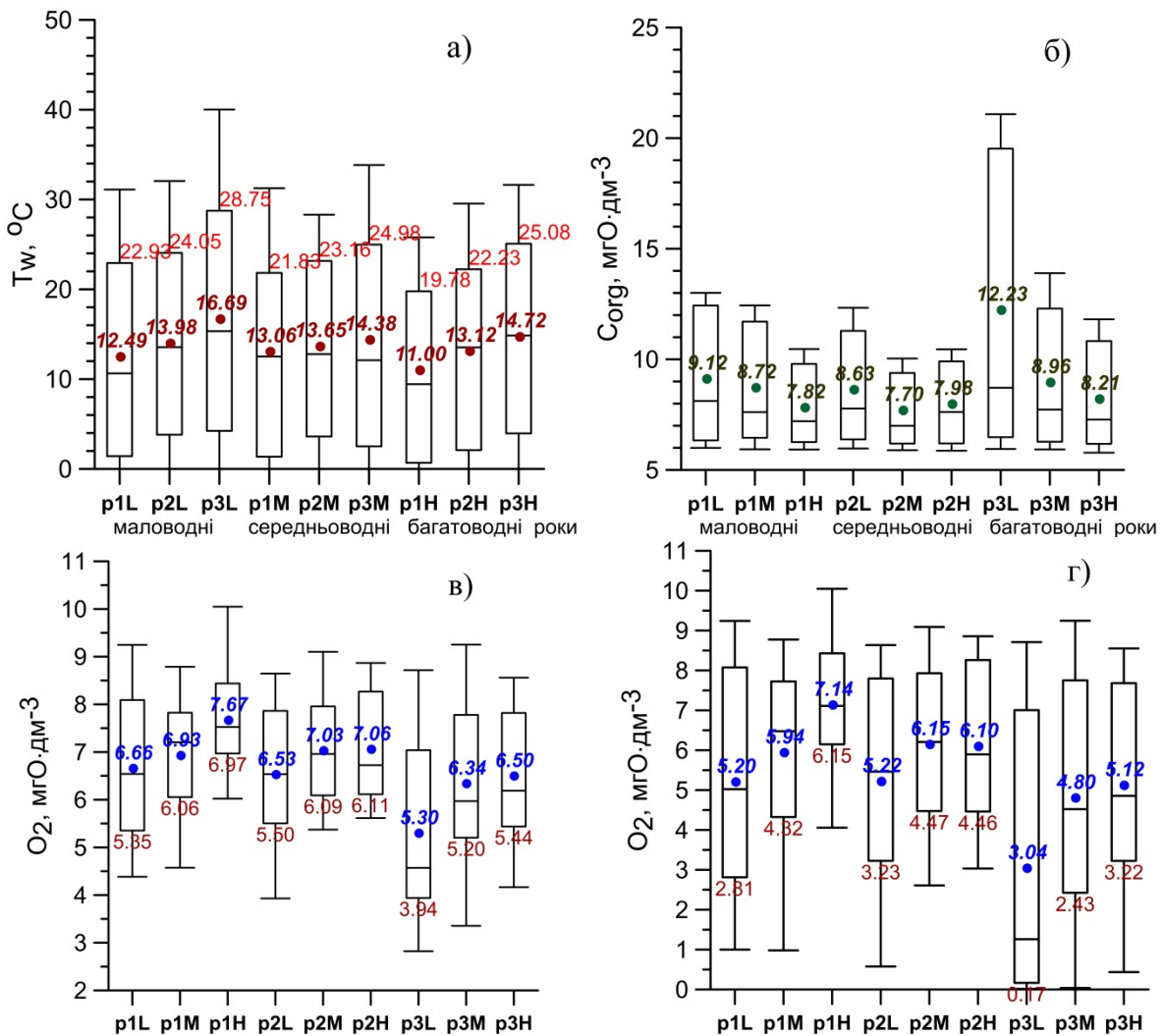

Рис. 1 – Характеристики внутрішньорічної мінливості гідроекологічних показників в типові роки різних кліматичних періодів XXI ст.: а – температура води, б – концентрація органічної речовини в період масового розвитку фітопланктону (травень-вересень), в – середній вміст кисню в стовбці води і г – вміст кисню в водах придонного шару вод в період масового розвитку фітопланктону. Приведені мінімальні, максимальні, медіанні та середні (точки) значення, а також значення 0,25- та 0,75-квантилей

Література

1. Тучковенко Ю. С., Тучковенко О. А. Модель евтрофікації морських і лиманних екосистем северо-западного Причорномор'я. Український гідрометеорологічний журнал, 2018, 21. С. 75-89.
2. Водні ресурси та гідроекологічний стан Тилігульського лиману: монографія / Ю. С. Тучковенко, Н. С. Лобода, О. М. Гриб та ін.; Од. держ. еколог. ун-т; за ред. Ю. С. Тучковенко, Н. С. Лободи. Одеса: ТЕС, 2014. 277 с.